

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка**

**Природничий факультет, кафедра географії
та методики її викладання**

Національний природний парк «Подільські Товтри»

Кам'янець-Подільський районний осередок ВЕЛ

ГЕОГРАФІЧНІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

МАТЕРІАЛИ

міжнародної науково-практичної конференції

18-19 листопада 2010 року

Кам'янець-Подільський – 2010

УДК 911 (063)

ББК 26.8я431

Г 35

Редакційна колегія

1. Процик Іван Гнатович – голова, кандидат педагогічних наук
2. Денисюк Григорій Іванович – доктор географічних наук, професор
3. Любінська Людмила Григорівна – кандидат біологічних наук, доцент
4. Матвєєв Микола Дмитрович – кандидат біологічних наук, доцент
5. Мольчак Ярослав Олександрович – доктор географічних наук, професор
6. Петлін Валерій Миколайович – доктор географічних наук, професор
7. Рибак Ігор Петрович – кандидат географічних наук, доцент
8. Фесюк Василь Олександрович – доктор географічних наук, доцент
9. Царик Любомир Петрович – доктор географічних наук, доцент

*Рекомендовано до друку радою природничого факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол №3 від 26 жовтня 2010 року)*

Г35 Географічні засади вирішення регіональних проблем: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, проведеної 18-19 листопада 2010 р. / За загальною редакцією Процика Івана Гнатовича. – Кам'янець-Подільський: видавець ПП Зволейко Д.Г., 2010. – 172 с.

ISBN 978-966-2124-80-4

У збірнику зібрані матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Географічні засади вирішення регіональних проблем», яка відбулась 18-19 листопада 2010 року, у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

УДК 911 (063)

ББК 26.8я431

Автори опублікованих матеріалів, несуть повну відповідальність за добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

ISBN 978-966-2124-80-4

© Автори статей, 2010

© Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2010

м/с. Часто поверхня відмілин на 90% заростає глечиками жовтими, лататтям білим, стрілолистом стрілолистим, айром звичайним та ряскою малою. Туристи використовують відмілини під пляжі та кемпінги.

Варто зазначити, що для аквальних ділянок перекатів та плосів характерний ще один тип урочищ – *конуси виносу*. Вони формуються у гирлах тимчасових невеликих приток Південного Бугу, шляхом винесення делювіальних порід у річище з крутих схилів долини. Розміри конусів невеликі: довжина – 8,4 м, ширина – 6-7 м, товщина – 0,4-0,5 м. Наноси складені галькою, глиною та піском. Влітку після випадання опадів конуси виносу заростають рудеральними видами рослин.

Натуральні типи урочищ річища Південного Бугу є палеоландшафтною основою сучасних водних антропогенних ландшафтів. Вони поступово зникають під водосховищами та ставками або докорінно змінюються під час господарського освоєння річок. Дослідження таких урочищ дасть змогу розробити шляхи оптимізації річища та заплави Південного Бугу.

УДК 551.35 (210.3) (262.54)

АЛЕКСАНДР НЕПША

Мелитопольский государственный педагогический
университет имени Богдана Хмельницкого

ГЕОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОСЫ КРИВОЙ

При изучении типов берегов, разработке их классификации следует обращать внимание прежде всего на генезис и черты исходного эндогенного и экзогенного расчленения окраин материков, островов. Поэтому, современный уровень развития геологии предполагает изучение как суши, так и территорий, занятых морями и океанами.

Азовское море – доступный район шельфа Украины; здесь продолжают многие нефтегазоносные структуры. По берегам моря и под его водой залегают киммерийские железные руды, а вдоль северных берегов известны россыпи редких металлов (Е.Ф. Шнюков и др., 1974). Но изучение геологии акватории Азовского моря важно, в первую очередь, для выяснения геологического строения и развития смежных территорий и закономерностей размещения полезных ископаемых в неогеновое и четвертичное время. Целью нашей работы является геологическое изучение кос Азовского моря (в пределах Украины), оценка их перспектив в отношении поисков месторождений полезных ископаемых (строительных материалов, пресных и минеральных вод, газопроявлений и др.), создание надежной основы для проведения поисково-разведочных работ и проектирования курортного строительства на побережье Азовского моря. Песчаные косы развиты на северном побережье Азовского моря от устья р. Дон до мелководного залива Сиваш (косы Кривая, Самсонова, Широкинская, Ляпинская, Белосарайская, Бердянская, Обиточная, Федотова, Бирючий остров, Арабатская стрелка), вытянуты с северо-востока на юго-запад. Строение коренного берега кос представлено породами верхнеогенового и четвертичного возраста. Изучением геологического развития, строения, вещественного состава кос, геоморфологии занимались Л.И. Карякин (1954), А.А. Аксенов (1955, 1957), В.И. Буданов (1956, 1957), В.К. Леонтьев (1957), Б.П. Булавин (1958), В.А. Мамыкина (1960), В.Л. Болдырев и Е.Н. Невеский (1961), В.А. Тимохов (1963), Н.В. Логвиненко и И.Н. Ремизов (1963), Ф.А. Щербаков и Ю. А. Павлидис (1964) и др. С 1964 г. изучением геологического строения и перспектив рудоносности акватории Азовского моря занимались сотрудники ИГН АН УССР и ИГФМ АН УССР под руководством

Е.Ф. Шнюкова (Е.Ф. Шнюков и др., 1974). Нами, при изучении кос и палеогеографических реконструкциях их развития используются результаты бурения Артемовской геологоразведочной экспедиции (М.К. Чернов, И.С. Потапчук и др., 1980) и фондовые материалы Приазовской комплексной геологической партии (г. Волноваха) Казенного предприятия «Южукргеология» (1998 – 2006 гг.). В настоящей работе мы приводим результаты геологического изучения, литологии и вещественного состава косы Кривой.

Коса Кривая (находится возле поселка Седово Новоазовского района Донецкой области) – геолого-зоологический памятник местного значения, входит в состав регионального ландшафтного парка «Меотида». Поселок назван в честь русского исследователя Арктики Седова Георгия Яковлевича, родившегося здесь в семье рыбака (в 1990 г. здесь открылся исторический музей Г.Я. Седова). Статус памятника природы Кривой косе присвоен 11. 01. 1978 г., площадь – 5 га.

Результаты бурения (скважина № 151 – Г) на косе Кривой показывают, что здесь сверху вниз обнажаются:

$m, lmNa\delta$ – песок серовато-желтый разнозернистый, кварцевый, с большим количеством детритуса тонкостенной фауны хорошей сохранности (30-40% породы); по всему слою – полуокатанные гравийные зерна кварца – 0,0 – 0,9 м;

$m, lmNa\delta$ – песок темно-серый с зеленоватым оттенком, разнозернистый, средней и хорошей окатанности и средней сортировки, сильно глинистый (30-40% объема породы – глинистая фракция); по всему слою – частые створки и детритус тонкостенной фауны моллюсков – 9,0 – 19,3;

$m, lmNa\delta$ – ил (глина) серый до черного, вязкий, жирный, тонкогоризонтально-слоистый (до 1 мм) присыпок кварцевого песка; редкий детритус и створки тонкостенной фауны хорошей сохранности – 19,3 – 20,8;

m, lmP_{III} – песок серый с зеленоватым оттенком, в подошве темно-серый, м/з, ср/з, кварцевый, сильно глинистый (20-30% породы); по всему слою – редкий мелкий детритус тонкостенной фауны – 20,8 – 22,0;

m, lmP_{III} – глина серовато-зеленая с буроватым оттенком, жирная, вязкая, местами переходящая в глинистый песок, встречается единичный детритус тонкостенной фауны – 20,0 – 25,0;

m, lmP_{III} – глина желтовато-бурая, жирная, ореховатая с редким мелким детритусом тонкостенной фауны – 25, – 27,6;

m, lmP_{III} – песок кремовато-желтый, разнозернистый, полевошпатовый, средней и хорошей окатанности, плохой сортировки, слабо-глинистый с частым детритусом и створками тонкостенной фауны – 27,6 – 29,8;

m, lmP_{III} – глина темно-серая с зеленоватым оттенком, жирная, вязкая, горизонтально-слоистая (прослой зеленовато-серого глауконит-кварцевого песка; в нижней части встречаются единичные полуокатанные обломки сарматского известняка; порода вскипает от HCl; контакт с нижележащим слоем резкий – 29,8 – 40,0;

N_1S_3 – известняк светло-серый с пятнами светло-желтого, участками оолитовый, с частой хорошо сохранившейся фауной размером 1-2 см – 40,0-41,4.

Ниже бурением вскрыты глины, известняки, пески неогенового (сармат), палеогенового возраста; песчаники, мергели, опоки, алевролиты мела; пески, глины, песчаники, алевролиты позднего триаса. Скважина пробурена на глубину 1104,4 метра до гранитизированного биотитового гнейса (PR_1), состоящего из полевого шпата, кварца и биотита.

На площади бурения в интервале 1060–1090 м выявлено проявление водоносных горизонтов триасового возраста. Была получена метановая хлоридно-натриевая

бромная вода с минерализацией 44,7 г/л, с содержанием брома 82,0 мг/л; в газовом составе ее кроме метана (69,34 мг/л) присутствовал гелий (0,192 мг/л). Особенности газового состава вод, наряду с содержанием микроэлементов указывает на проявление в районе скважины молодой тектоники, выразившейся в обновлении в мезокайнозойское время разломов субширотного и северо-восточного направления, по которым происходит разгрузка подземных вод глубоких горизонтов.

В геоморфологическом отношении коса Кривая относится к современным прибрежно-морским аккумулятивным элементам рельефа, имеет форму треугольника, приращенного основанием к коренному склону. Ширина косы у основания 7,5 км; ее вершина уходит в открытое море в юго-западном направлении; длина косы 10 км. Поверхность низменная, плоская, местами осложнена незначительными понижениями сухих и обводненных лиманов, озер, а также незначительными поднятиями берегового вала, песчаных дюн, кучугур. Абсолютные отметки ее не превышают 3 – 4 м.

УДК 574:911.2

СВІТЛАНА НОВИЦЬКА

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ПЕРСПЕКТИВА СТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ПОЧАЇВСЬКИЙ»

Проектована площа регіонального ландшафтного парку «Почаївський» – близько 5400 га обмежена населеними пунктами сс. Будки, Комарівка, Затишшя, Старий Почаїв, Старий Тараж, м. Почаїв.

Запропонований РЛП стане складовою Почаївського природного ядра екологічної мережі, який продовжить екологічний коридор «Кременецький», що сприятиме обміну генетичною інформацією між розрізненими локально-розташованими природними біоценозами, а також виступить шляхами міграції біоти між Голгоро-Вороняко-Кременецьким краєм, Товтровою грядкою і долиною Дністра через «Серетський» екокоридор.

Територія парку розташована у північно-західній частині Тернопільської області в межах геоморфологічної області – Волино-Подільської височини, підобласті – Подільської височини, геоморфологічного району – Голгоро-Кременецької моноклінальної гряди (а саме Вороняк). На території гряди інтенсивно розвиваються сучасні фізико-географічні процеси (ерозія, зсуви, обвали, карстово-суфозійні явища). У літогамнієвих і органогенно-детритових вапняках тортону трапляються карстові лійки. Переважно вони заповнені уламками вапняків і підцано-суглинним матеріалом, у рельєфі виділяються слабо. Цікавим об'єктом для пізнавальної рекреації є геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Старопочаївський яр», де зустрічаються рештки міоценової фауни.

Клімат парку помірно-континентальний. Теплий період року із середньодобовими температурами вище 0°С становить 253-261 день, а період з температурами вище +15°С – 100 – 103 дні. Територія парку характеризується значною річною сумою опадів – близько 650 – 600 мм. Кліматичні умови в цілому сприятливі для проведення короткотривалого пізнавального відпочинку.

Гідрографічна мережа РЛП представлена лише р. Іква (правий доплив Стиру, басейн Дніпра), що протікає по південно-східній межі парку, на якій в с. Старий Тараж споруджено систему ставків призначених для рибориства, які широко використовуються рибалками не лише Тернопільської, але й сусідніх областей. Долина річки широка.

ЗМІСТ

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
В ПРАЦЯХ ВИДАТНИХ ГЕОГРАФІВ

ВАДИМ КОКУС, ВНЕСОК О.В. КРАСІВСЬКОГО У РОЗВИТОК ГЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПОДІЛЛІ В 20-Х РОКАХ ХХ СТ.....	4
МИКОЛА МАТВЄСЬ. ВІХИ ЖИТТЯ КАЛЕНИКА ІВАНОВИЧА ГЕРЕНЧУКА	6

ЛАНДШАФТОЗНАВЧІ ПІДХОДИ
ДО ВИРІШЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

ДМИТРО БОНДАРЕЦЬ. НЕСПРИЯТЛИВІ ПРИРОДНІ ПРОЦЕСИ В МЕЖАХ РЕКРЕАЦІЙНИХ ЛАНДШАФТІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	9
ОЛЬГА ДАНІЛОВА. РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЯК УМОВА ВІДНОВЛЕННЯ ЛАНДШАФТНОЇ СТРУКТУРИ ПРИБЛИЗОПРОМИСЛОВИХ ЛАНДШАФТІВ	11
ГРИГОРІЙ ДЕНИСИК, ОЛЬГА ЧИЖ. АНТРОПОГЕННО-ЛАНДШАФТОЗНАВЧИЙ ПРОГНОЗ У ВИРІШЕННІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ.....	13
ГАННА ЧЕРНЮК, ІННА ЛЮБИНСЬКА, ІГОР КАСІЯНИК, ВОЛОДИМИР МИСЬКО. СТУПІНЬ СПРИЯТЛИВОСТІ ІПТК ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я ДЛЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА ТА РЕКРЕАЦІЇ.....	15
МАР'ЯНА КОРОВКА. ТЕХНОГЕННІ ЗМІНИ ПРИРОДНИХ ЛАНДШАФТІВ КРИВОРІЗЬКОЇ.....	18
ОЛЕКСАНДР ЛАВРИК. НАТУРАЛЬНІ ЛАНДШАФТИ РІЧЦІЩА ПІВДЕННОГО БУГУ	20
АЛЕКСАНДР НЕІША. ГЕОЛОГІЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОСЫ КРИВОЙ	22
СВІТЛАНА НОВИЦЬКА. ПЕРСПЕКТИВА СТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ "ПОЧАІВСЬКИЙ"	24
СТАНІСЛАВ ПРИДЕТКЕВИЧ, МИКОЛА МАТВЄСЬ, МАР'ЯН ТАРАСЕНКО. ОРНІТОФАУНІСТИЧНІ КОМПЛЕКСИ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ПОДІЛЛЯ.....	26
МИРОСЛАВ ПРОСКУРНЯК. ЛАНДШАФТ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ)	28
МИРОСЛАВ ПРОСКУРНЯК, ХРИСТИНА ВОЛОШЕНЮК. СТРУКТУРА ЛАНДШАФТНИХ КОМПЛЕКСІВ МІСТА КОЛЮМІЯ.....	30
ОЛЬГА РЯБОКОНЬ. НАТУРАЛЬНО-АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ.....	32
ВОЛОДИМИР САМАР. АНТРОПОГЕННА ПЕРЕТВОРЕНІСТЬ ЛАНДШАФТУ В МЕЖАХ БАСЕЙНУ ПІВДЕННОГО БУГУ	34
ОЛЕКСІЙ СИТНИК, ДЕРИЗЕМЛЯ НАТАЛІЯ. ЗАВАЛІВСЬКИЙ ГРАФІТОВИЙ КАР'ЄР – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ.....	36
ЛЮДМИЛА СЛОМІНСЬКА. ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН У РОЗБУДОВІ ПІВДЕННО-БУЗЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОРИДОРУ У МЕЖАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	38